

ته فسیری سورتهی (العصر) و په ندو ناموژگاری و هرگرتن لئی

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله وعلى آله وصحبه ومن والاه، وبعد:

سهره تا: به پاستی خوی په روه ردگار قورئانی دابه زاندووه بو سود و په ندو ناموژگاری و هرگرتن لئی، وهك ده فهرمویت: ﴿ فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ ﴾ [الحشر: 2]. واته: په ندو ناموژگاری و هرگرتن لئی خاوهن بیرو هوشه کان، وه فهرمانی کردوه به لئی و رددبوونه وهو بیرکردنه وه له ماناو و اتاکانی، وهك ده فهرمویت: ﴿ أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا ﴾ [محمد: 24]. واته: نه وه بوچی له قورئان ورد نابنه وه؟ یان دلّه کان قوفلیان لئی دراوه؟! .

وه هر کاتیک قورئان به لیورددبوونه وهو بیرلیکرنه وهو خویندرا، کاریگری و شوینه واریکی گه وره ی ده بیت له سهر دهر و و هه لس و کهوت و په وشتی ئاده میزاد، وه کاتیک پرسیار له عائشه کرا (خوای لئی پازای بیت) دهر باره ی په وشتی پیغه مبر ﷺ، فهرموی: (كَانَ خُلُقُهُ الْقُرْآنَ)⁽¹⁾. واته: په وشتی بریتی بوو له قورئان، نه مهش له بهر نه وه ی قورئانی کردبوو به مه نه هج و پریازی ژبانی له خویندنه وهو بیرلیکرنه وهو جی به جی کردنیدا .

بویه هر له بهر گرنگی نه م بابه ته، نه م گوشه یه مان ته رخان کرد بوته فسیری سورتهی (العصر) به م ناو نیشانه:

(سورتهی العصر و په ندو ناموژگاری و هرگرتن لئی)، وه هوکاری هه لبراردنی نه م سورته ته ش نه وه یه که: په پریازیکی ته واری ژبانی موسلمانانه به تاک و کومه لگاوه، وه هر که سی له م سورته ته وورد بیته وه، نه واپیک هینه ره به رزو نمونه یی به کانی کومه لگای کامل و سهرکه وتوی تیدا ده دوزیته وه .

خوای گه وره سهره تای سورته ته که به ﴿ وَالْعَصْرِ ﴾ ده ست پیده کات، که نه ویش هه موو روظگار ده گریته وه که خوای گه وره سویندی پی خواردووه، وه لیتره وه گرنگی کاتمان بو دهرده که ویت، چونکه خوای پاک و بی هاوتا گه وره یه و سویند ناخوات ته نها به شتی گه وره نه بیت .

وه و تراوه: خوای گه وره سویندی به نویژی عصر خواردووه له بهر گه وره یی به که ی، وهك له فهرموده ی پیغه مبردا هاتووه ﷺ که فهرمویه تی: (مَنْ فَاتَهُ فَكَأَنَّمَا وَتَرَ أَهْلَهُ وَمَالَهُ)⁽²⁾. واته: هر که سی نویژی عصر له ده ست بدات، وهك نه وه وایه که مال و سامانی له ده ست دابیت، وه تاییهت کراوه به و

(1) (صحیح الجامع الصغیر: 4811 / 2).

(2) (البخاری: 55).

گه وره یی یه له بهر ئه وهی ئه نجام دانی ئه م عیباده ته (نوژی عهصر) گرانتره، له بهر سه رگه رمی خه لکی به بازارگانی وکاسبی کردنیان له کۆتایی یه کانی ئه و پۆژه داو خه ریک بوون به ده ستخستنی بزژیوی- یانه وه) .

ابن الجریر الطبری ده فهرموئ: پیکان (صواب) ئه وه یه که بوتریت:

(پهروه ردگارمان سویندی به (العصر) خواردووه، وه (عصر) یش ناوی پۆژگار، که شه وو پۆژو کاته کانی تر ده گریتته وه، واته: هه ر شتیک ئه و ناوه بیگریته وه، ده چیتته ناو ئه وهی که خوای گه وره سویندی پی خواردووه) . ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَقِيْ خُسْرٍ﴾ [العصر: 2]. واته: به راستی مرؤف له خه ساره ت مهندی دایه، ووشه ی (انسان) ئه گه رچی تاکه

(مفرد) ه به لام ئه و (ال) ه کردوویه تی به (جنس)، وه (انسان) که وتۆته ناو خه ساره ت و زیانه وه وه له هه موو لایه که وه چوار ده وری داوه .

وه (الخسر و الخسران) واته: (که م بوون و نه مانی سه رمایه)، شیخ (عبدالرحمن بن ناصر السعدی) له ته فسیری ئه م ئایه ته دا ده فهرموئ: (خه ساره ت مهندبوون چه ند به شیکی هه یه: جاری واهه یه خه ساره ت مهندبوونیکی ته واهه تی یه، وه ک ئه و که سه ی که خه ساره ت مهندی دونیاو دواپۆژه، که نیعمه تی به هه شت له ده ست ده داو شایانی دۆزه خه، وه زۆر جار له چه ند پروه یه که وه خه ساره ت مهند بووه؛ بۆیه خه ساره ت مهندبوون گشتی یه بۆ هه موو مرؤفیک ته نها ئه وانه نه بن که خاوه نی چوار سیفاتن) که دواتر باسیان ده که یین. ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ واته: ته نها ئه وانه نه بن که ئیمانیا ن هیناوه و کرده وهی چاک ئه نجام ده دن، ئه وانه ی که له بازارگانی یه کی به نرخ دان، که دونیا ی که م و بی نرخیا ن فرۆشته وه به هه شتی نه براوه و بی کۆتایی یان کپیوه .

وه له و ئایه ته پیرۆزه دا چه ند هۆکارو سیفه تیک هاتوون بۆ پزگاربوون له خه ساره ت مهندبوون، له وانه: 1- برۆا بوون به و شتانه ی که خوای گه وره فه رمانی پی کردوون، وه ئیمان و باوه ریش ته واو نابیت به بی عیلم و زانیاری بوون .

2- کرده وهی چاک: ئه مه ش هه موو کرده وه یه کی چاک ده گریتته وه، جا په یوه ندی به حه قی پهروه ردگار وه هه بی ت یان به نده کانی خوای پهروه ردگار، واجب بن یان سوننه ت .

3- ئامۆژگاری یه کتری کردن له سه رحه ق و راستی، که ئه وه ش ئیمان و کرده وهی چاکه؛ یان هه ندیکیا ن ئامۆژگاری هه ندیکیا ن بکه ن به وانه .

(3) (روح المعانی: 227/3-228) .

(4) (جامع البيان: 289/15-290) .

4- ئامۆزگاری یه کتری کردن به ئارام گرتن له سهه گوی پایه لی کردنی خوی په روه ردگارو دوورکه وتنه وه له سهه پیچی کردن و لادان له سنوره کانی .

به دوو خالی یه که م و دووه م (عبد) خوی دامه زراو ده کات، وه به خالی سییه م و چواره م کومه لگا دامه زراو و ته واو ده کات، وه به ته واو کردنی هر چوار خاله که به نده سه لامه ت ده بیته له خه ساره ت مه ندبوون، وه سودو قازانجیکی گه وره ی ده ست ده که وی .

وه (مجاهد) ده فه رمویته: ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾. (واته: به ته نها ئه وانه ی که خوی گه وره به راست و ته نها داده نین له به ته نها په رستن و گوی پایه لی کردنیدا، وه کرده وه ی چاک ئه نجام ده دن و فه رمانه کانی جی به جی ده که ن و خوین ده پارین و دور ده که ونه وه له سهه پیچی یه کانی، وه ئه وانه ی ئیمانیا ن هیناوه جیاکراونه وه، چونکه وشه ی (الإنسان) به مانای (کۆیه) نه ک (تاک) .

﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾. واته: وه ئامۆزگاری په کتری ده که ن له سهه حه ق و ئارام گری، له (قه تاده) وه ئه ویش له (حه سه ن) وه: ﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ﴾. واته: قورئانی پیروز، ﴿وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾. واته گوی پایه لی خوی گه وره .

وه ئامۆزگاری به حه ق و راستی (وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ) به تاییه ت هیئراوه، له گه ل ئه وه شدا به شیکه له کرده وه چاکه کان، وه چه نده ها ئایه ت له قورئاندا هاتوه که ئامۆزگاری له سهه حه ق و چاکه هه موو شه ریه ت ده گرته وه، خوی گه وره ئامۆزگاری هه موو پیغه مبه رانی کردوه له نوح و ئیبراهیم و ئه وانه ی دوی ئه وانیش هاتوون (عليهم الصلاة والسلام)، وه ک ده فه رمویته: ﴿شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ﴾ [الشورى: 13] . واته: ئایین و به رنامه ی ژیا نی بو داناون، ئه وه ی که فه رمانی پی کردوه به نوح هه ر به وشیه وه یه قورئانی شی بو تو ناردوه ئه ی محمد ﷺ، وه به ئیبراهیم و موساو عیسا شمان (عليهم الصلاة والسلام) راگه یاندوه که پیبازی ئایین و یه کخوا په رستی به رنه دن و لی لانه دن، وه ئه و ئامۆزگاری یانه کارو کرده وه ی هه موو پیغه مبه ران بووه بو ئومه ته کانیان .

وه دوی ئه ویش ده فه رمویته: ﴿وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾؛ ئه ویش بو جیگیر بوون له سهه ئه م پیگا راسته، چونکه ئارام گرتن پیویسته له سهه ئه نجامدانی کرده وه ی چاک، هه ر وه ک چو ن پیویسته بو وازه یانان له سهه کاری نادرست و خراب .

(5) (ابن جریر الطبری: 290/15).

(6) (جامع البیان: 290/15) .

وهيئاني ئامۆزگاری له سەر ئارام گرتن وهك هاوشان بۆ ئامۆزگاری له سەر حهق و راستی، به لگهیه له سەر گهرهیی پێزو پلهی ئارام گرتن و زۆری پاداشتی ئارام گران له سەر ئارام گرتنیان به بی ئه ندازه و حساب، وهك خوای گهره ده فه رمویت: ﴿إِنَّمَا يُوفَى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ [الزمر: 10]

گرتن گرتن پهنو ئامۆزگار په گانی ئه سورته:

1- پێویسته له سه زمان که چوار بنه ما فی ربین:

یه که م: بوونی زانست و زانیاری، که ئه ویش ناسینی خواو پیغه مبه ر ﷺ و دینی ئیسلامه به به لگه وه .
دووه م: ئه نجام دان و کار پێکردنی .
سییه م: بانگه وازی بۆکردنی .

چواره م: ئارام گرتن له سه ر ئازارو ناره حه تی په کانی .

وه به لگه ش له سه ر ئه مه ئه م سورته یه که خوای گهره ده فه رمویت: ﴿وَالْعَصْرِ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ [العصر: 1-3].

وه ئیمامی شافیعی (په حمه تی خوای لئ بیته) ده فه رمویت: (ئه گه ر خوای گهره هیه چ شتیکی دانه به زاندا به جگه له م سورته، ئه و به سیان بو) .

2- (خوای گهره سویند به (العصر)، ده خوات که ئه ویش پۆژگار، له بهر ئه وه موو په ندو به لگه زۆرانه ی که تییدا به له پویشتن و هاتنی شه وو پۆژو پوناکی و تاریکی و هتد، چونکه ئه مانه به لگه یه کی پوون و ئاشکران له سه ر ته نهایی و ده سه لاتی دروستکاریان که خوای گهره یه) .

3- (کاتی که مروؤف پیر ده بیته و بی هیژ ده بیته، پاداشتی ئه وه کرده وه چاگانه ی بۆ دنوسریت که له گه نجیدا ئه نجامی داون) ؛ پالپشتی ئه م قسه یه ش، ئه م فه رموده یه یه که ئه بو موسای ئه شه عری ﷺ گێراویه تی په وه ده فه رمویت: سمعت رسول الله ﷺ غیر مرة ولا مرتین یقول: (إذا كان العبد يعمل عملاً صالحاً فشغله عنه مرض أو سفر كتب له كصالح ما كان يعمل وهو صحيح مقيم) (10). واته: گویم له پیغه مبه ری خوابوو ﷺ زیاد له جارێک و دوو جار ده یفه رموو: ئه گه ر به نده یه ک کرده وه ی چاک ئه نجام بدات و دواتر به هۆی نه خوشی یه وه یان سه فه ره وه نه توانیته ئه نجامی بدات، ئه وه کرده وه چاکه که ی بۆ دنوسریت له بهر ئه وه ی کاتی که له ش ساغ و نیشته جی ده بوو ئه وه کرده وه یه ی ئه نجام ده دا .

(7) (الأصول الثلاثة، لشيخ الإسلام: محمد بن عبد الوهاب: ص 3).

(8) (فتح القدير: 5/ 579).

(9) (تفسير القرطبي: 179/20).

(10) (صحيح سنن أبي داود، كتاب الجنائز، باب الأمراض المكفرة للذنوب).

✦ - خه سارهت مه ندى له م ئايه تدا به شيويه كي گشتي هاتووه، به لام چه ند ئايه تيكي تر خه سارهت مه نديان پوون كردو ته وه:

* خه سارهت مه ندى هه يه به كافر بوون و شهريك دانان بو خواي گه وره، وهك خواي گه وره ده فهرمويت: ﴿لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ [الزمر: 65]. واته: نه گه رهاوه ل (شهريك) بوخوا بپيار بدهيت، كارو كرده وه چا كه كانيشت پوچه ل ده بنه وه و خه سارهت مه ندو زهره رمه ند ده بيت.

* يان به وازهينان له كرده وه و عيبادهت كردن، وهك خواي گه وره ده فهرمويت: ﴿وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ﴾ [المؤمنون: 103]. واته: نه و كه سه ي ته رازوي كرده وه چا كه كاني سو ك بيت، نه وه نه فسي خويان له ده ست داوه و خه سارهت مه ند بوون.

* يان خه سارهت مه ندى به وازهينانه له ديني ئيسلام و ئاموژگاري كردن له سه ر حه ق و راستي، وه له دواي حه قيش جگه له گومرايي هيچي تر ني په، وهك خواي گه وره ده فهرمويت: ﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ [آل عمران: 85]. واته: هه ركه سيك جگه له ئيسلام په پيره وي هه ر ئايينيكي تر بكات، نه وه لي ي وه رناگيري ت و له قيامه تيشدا له خه سارهت مه ندو زهره رمه ندانه.

* يان به وازهينان له ئاموژگاري كردن له سه ر ئارام گرتن له كاتي كه وتنه ناو نار هه تي و ته نگ و چه له مه وه، وهك خواي گه وره ده فهرمويت:

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ﴾ [الحج: 11]. واته: هه نديك له خه لكي ته نها له يه ك حاله تدا خواپه رستي ده كات، نه گه رتوشي خيرو خوشي بوو دلي پي خوشه، وه نه گه رتوشي به لايه ك بوو، سواري سه ري خو ي ده بيت و هه لده گه ري ته وه و خه سارهت مه ندى دنيا و قيامه ت ده بيت، هه ر نه وه شه خه سارهت مه ندو زهره رمه ندى پوون و ئاشكرا (تتر).

5- كرده وه به چاك دانانزي ت هه تا سي مه رج ي تي دا نه يه ته دي:

أ- كو ك (موافق) بيت له گه ل قورئان و سوننه ت .

ب- ني هت پاكي (الإخلاص) بو خواي گه وره .

ج- وه نه و كه سه ي كه نه جامي ده دات، ده بيت برو دار بيت (بيتر).

6- وه هه روه ها ﴿وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ هاتووه له گه ل ئاموژگاري كردن له سه ر سو زو به زه بي هاتنه وه له نيوان يه كتري دا، وهك خواي گه وره ده فهرمويت: ﴿ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ﴾ [البلد: 17]. واته: وه ئاده ميزاد ده بيت له وانه بيت كه باوه رپيان هيناوه و ئاموژگاري يه كتريان

(11) (أضواء البيان: 496/9-497).

(12) (أضواء البيان: 502/9).

کردوه له سهه ئارام گرتن، وه ههروهها ئاموژگاری یه کتریان کردوه له سهه رحم و بهزهیی و میهره بانئ
 وه بهو سئ ئاموژگاری یانه: (ئاموژگاری له سهه حهق و ئارام گرتن و سوژو بهزهیی)، پیک هینه رهکانئ
 کومه لگای نمونهیی و سهه فرارزو بهخته وهه دهسته بهه ده بیته؛ له بهه ئه وهی ئاموژگاری له سهه حهق،
 بریتئ یه له پراگرتنئ حهق و بهه ده وهام بوون له سهه ریگای پاست، وه به ئاموژگاری له سهه ئارام گرتن
 ده توانن بهه ده وهام بن له پویشتن له سهه ئه م ریگا پاسته، وه به ئاموژگاری له سهه سوژو بهزهیی
 هاتنه وه به یه کتریدا، کومه لگا ده بیته به یه ک پارچه و وه ک یه ک لاشه یان لی دیت، وه ئه م به خششانه
 ته نه قورئان به خشیونی و له ناو قورئانیشدا ئه م سوهرته کورته) (تر).

7- ئه م سوهرته ئامازه ده کات بهه گرنگی فه رمان کردن به چاکه و ریگرتن له خراپه، چونکه هه رکه سیئک
 بهو کاره هه لسیته توشئ ئه زیهت و ئازار ده بیته، که ئه مه ش پویستی به ئارام گرتنه، هه روه ک چوئن
 لوقمان علیه السلام ئاموژگاری کورپه که ی ده کات و ده فه رموئیت: ﴿يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَنْهَ
 عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ﴾ [لقمان: 17]. واته: کورپه شیرینه که م نوئزه کانت به چاکئ ئه نجام بده و
 فه رمان به چاکه بکه و ریگری له گونا ه و خراپه بکه، وه ئارام گربه له سهه ئه و ناخوشئ یانه ی که توشته
 ده بن .

□ وه ریگرتن / م. عبدالغفور عبدالله

وصلئ الله علی نبینا محمد وعلئ آله و صحبه وسلم.

له بلاقرا وه کانی مائپه ری فه رمووده

WWW.FERMUDE.COM